

DRAGSFJÄRD SÖDERLÅNGVIK NÖJIS

Provutgrävning av en stenåldersboplats

Henrik Asplund 1984

DRAGSEJÄRD, SÖDERLÅNGVIK, NÖJIS

Provutgrävning av en stenålders-
boplats 19-20.05.1984

DRAGSFJÄRD, SÖDERLÅNGVIK, NÖJIS

Provutgrävning av en stenålders-
boplats 19-20.05.1984

Kommun : Dragsfjärd
By : Söderlångvik
Tomt : 1:60
ägare Föreningen Konstsamfundet r.f.

Grundkarta : 1034 11

Koordinater : x 6661 90
y 579 50
z c. 30 m.ö.h. (enligt grundkartan)

Fynd : TYA 243:1-24

Rapportens innehåll : 4 textsidor
6 bilagor

Till rapporten hör dessutom
en karta med rubriken "Drags-
fjärd, Söderlångvik, Nöjis
1984, provgroparnas läge".

Stenåldersboplatsen i Nöjis är belägen c. 3 km WSW om Dragsfjärds kyrka, norr om vägen mellan Dragsfjärds kyrka och Hammarsboda. Cirka 1 km SW om boplatsen ligger bronsåldersgravarna i Hammarsboda. (bilaga 1)
 Provundersökningen utfördes i form av en fältarbetsövning för amatörarkeologi-kursen vid Dragsfjärds arbetar-institut. Utgrävningen leddes av fil.stud. Henrik Asplund och övervakades från museiverkets sida av fil.mag. Anna-Liisa Hirviluoto.

UNDERSÖKNINGENS SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

Boplatsen upphittades 13.04.1984 av amatörarkeologen Hans Myhrman, som i en rotvälta upptäckte avslag och ett litet fragment av ett slipat stenföremål (TYA 243:1-4). Syftet med den c. 1 månad senare utförda provundersökningen var att så noggrant som möjligt dokumentera det gjorda fyndet och fyndplatsen, samt om möjligt erhålla vidare information om fyndplatsens karaktär och ålder. Den viktigaste frågan ansågs vara bestämmandet av boplatsens ålder, ty Hans Myhrmans fynd härrörde sig från en höjd över havet (30-35 m), som kunde motsvara en jämförelsevis tidig datering. En annan viktig fråga gällde intensiteten av boplatsens utnyttjande, dvs. hade ett tydligt kulturlager bildats på fyndplatsen eller i dess omedelbara närhet. Dessa frågor försökte man vid undersökningen få svar på genom att systematiskt gräva små provgropar i närheten av platsen där Hans Myhrman hade gjort sitt fynd. Vidare information hoppades man erhålla ur jordprov för fosfatanalys, som togs från samtliga provgropar (bilagorna 3-5).

KOORDINATSYSTEMET

Arbetet inleddes med dragandet av en baslinje från råsten no. 8 på gränsen mellan Ölmos och Söderlångvik byar. Råsten no. 8 gavs koordinaterna 200/300; koordinaterna växer mot öster (200) och norr (300). Avståndet mellan koordinatpunkterna är 1 m. Eftersom provgropar grävdes med 10 m:s mellanrum, kom endast var tionde punkt till användning vid provundersökningen. (se den tillhörande kartan "provgroparnas läge")

Baslinjen drogs från råsten no. 8 rakt mot öster, varefter en nord-syd -riktad linje drogs upp till fyndområdet (se o.n. karta). Efter att undersökningen hade avslutats, utmärktes punkterna 420/380 och 390 samt 430/320, 380 och 390 med i marken nästan helt inslagna träpålar. Pålarna förseddes före inslagningen med respektive koordinatbe-teckning.

PROVGROPARNA OCH PROVRUTA 1

Provgroparna påbörjades som c. 30 x 30 cm stora spadsnitt genom markens ytlager; därefter grävdes de ut med murslev och den avlägsnade jorden sållades. Förutom att fynden togs tillvara, antecknades också uppgifter om jordlagrens karaktär i varje provgrop. Efter utgrävningen togs ett jordprov för fosfatanalys ur snittet i kanten av varje provgrop (bilaga 3).

Provruta 1 grävdes i närheten av Hans Myhrmans fyndplats (rotvälta 1 på den tillhörande kartan "provgroparnas läge"), innan koordinatsystemet hade dragits upp till området. Provrutan var av storleken 1 x 1 m, men utgrävningstekniken var för övrigt samma som för provgroparna.

I provgroparna längs baslinjen (210-360/300) upptäcktes ingenting som skulle ha tytt på ett kulturlager. De enda fynden som gjordes var några avslag i provgrop 240/300 (TYA 243:11).

Vid det egentliga fyndområdet gjordes däremot flere iakttagelser, som tydde på mänsklig aktivitet i området. Avslag hittades i de flesta provgroparna; tillsammans hittades 68 avslag (fynden från rotvältorna ei inberäknade), av vilka 58 är av kvarts (se bilaga 6). I provgrop 390/380 förekom några små kolbitar på c. 30 cm:s djup; i provgrop 420/390 iaktogs någonting som påminde om ett svagt kulturlager; i samma grop hittades några små benbitar på c. 35 cm:s djup (TYA 243:17); i provgrop 430/390 och 430/400 upptäcktes ett svagt mörkfärgat jordlager som ljusnade vid c. 30-35 cm:s djup; en liknande "brunaktig" färgning i provgrop 430/410 ljusnade vid c. 20 cm:s djup.

Förutom i provgroparna hittades avslag också i rotvälta 1 och 3, samt i provruta 1. I rotvälta 2 hittades inga avslag, men en sten som verkade ha blivit utsatt för hög hetta och spruckit (en s.k. skärvsten). (se den tillhörande kartan "provgroparnas läge")

Trots att avslag förekom rätt talrikt, och vissa andra iakttagelser som tyder på ett kulturlager gjordes, kan inte provutgrävningssområdet tolkas som en intensivt utnyttjad boplats; snarare en tillfällig sådan, eller en boplatssperiferi. Marken var speciellt i områdets västra del stenig och verkade intuitivt sett olämplig för bosättning. Längre mot öster blev dock jorden sandigare. Mellan punkterna 420/390-400 och 430/390-400 upptäcktes en grund fördjupning i markytan, vars uppkomst dock inte kunde sättas i förbindelse med stenåldersboplatsen; en dylik osymmetrisk fördjupning med några meters diameter kan t.ex. uppkomma vid en förmltnad rotvälta.

SYNTES

Den företagna provutgrävningen kunde inte ge svar på de viktigaste frågorna som undersökningen strävade till att belysa. Inga daterande fynd gjordes, och förekomsten av ett tydligt kulturlager kunde inte påvisas. Däremot bekräftade fynden att det på platsen har bott människor i något skede av stenåldern, samt att fynd som belyser boplatsens karaktär kan göras i området. De viktigaste fynden måste anses vara benbitarna i provgrop 420/390 (TYA 243:17) samt ett par kvarts-skärvor av mycket god kvalitet i provgrop 430/410 (TYA 243:24). Benbitarna kan i bästa fall ge en vink om de näringar som idkats vid boplatsen i Nöjis, och avslagen av bergkristall vittnar om att råmaterial av bästa sort har utnyttjats.

Frågan om boplatsens datering måste i avsaknad av daterande fynd granskas med hjälp av kartor över terrängen och fyndplatserna i Nöjis (bilagorna 1 och 2).

Samtliga fynd gjordes mellan 30 och 35 m:s höjdkurvorna, men eftersom provgröpar inte grävdes lägre än 30 m, kan inte fyndplatserna användas som utgångspunkt för en datering. Däremot kan avsaknaden av boplats-spår på åkern söder om Hammarsbodavägen ses som ett tecken på att boplatsen inte sträcker sig så långt ner. Samtidigt kan man konstatera, att terrängen höjer sig relativt långsamt fram till 25 m:s kurvan, men blir sedan betydligt brantare mellan 25-35 m:s kurvorna. Man kunde med ledning av detta tänka sig, att den lämpligaste strandlinjen med tanke på en strandkoncentrerad boplats skulle gå mellan 25 och 35 m:s kurvorna. Emedan de gjorda fynden ligger på höjden c. 30-35 m, borde boplatsens strandlinje vara belägen på c. 25-30 m:s höjd över havet. Om ovan skisserade argumentering håller, har boplatsen varit i användning någongång under tiden c. 2800-2300 f.Kr., dvs. under sen kamkeramisk tid (strandlinjedateringarna är hämtade ur Gunnar Glückert, Post-Glacial shore-level displacement of the Baltic in SW Finland, Ann.Acad.Sci.Fennicae A.III.118, Helsingki 1976). Boplatsen i Nöjis skulle, ifall ovan nämnda datering kan bevisas riktig, vara den äldsta kända boplatsen på Kimito-ön och samtidigt i hela Åbolands skärgård, Åland undantaget.

I det föregående konstaterades, att provutgrävningsområdet hade karaktären av en tillfällig boplats eller en boplatsperiferi. Om boplatsen har ett centrum med ett tydligt kulturlager, borde detta ligga öster eller norr om provutgrävningsområdet. Fynden och övriga iakttagelser som gjordes på provutgrävningsområdet (se t.ex. bilaga 6), kan inte anses ha en tendens att öka mot någondera vädersträcket, men intuitivt sett verkade terrängen bli lämpligare för bosättning speciellt mot norr och nordost. En mer ingående granskning av terrängen kunde kanske ge en vink om var ett möjligt boplats-centrum kan ha legat.

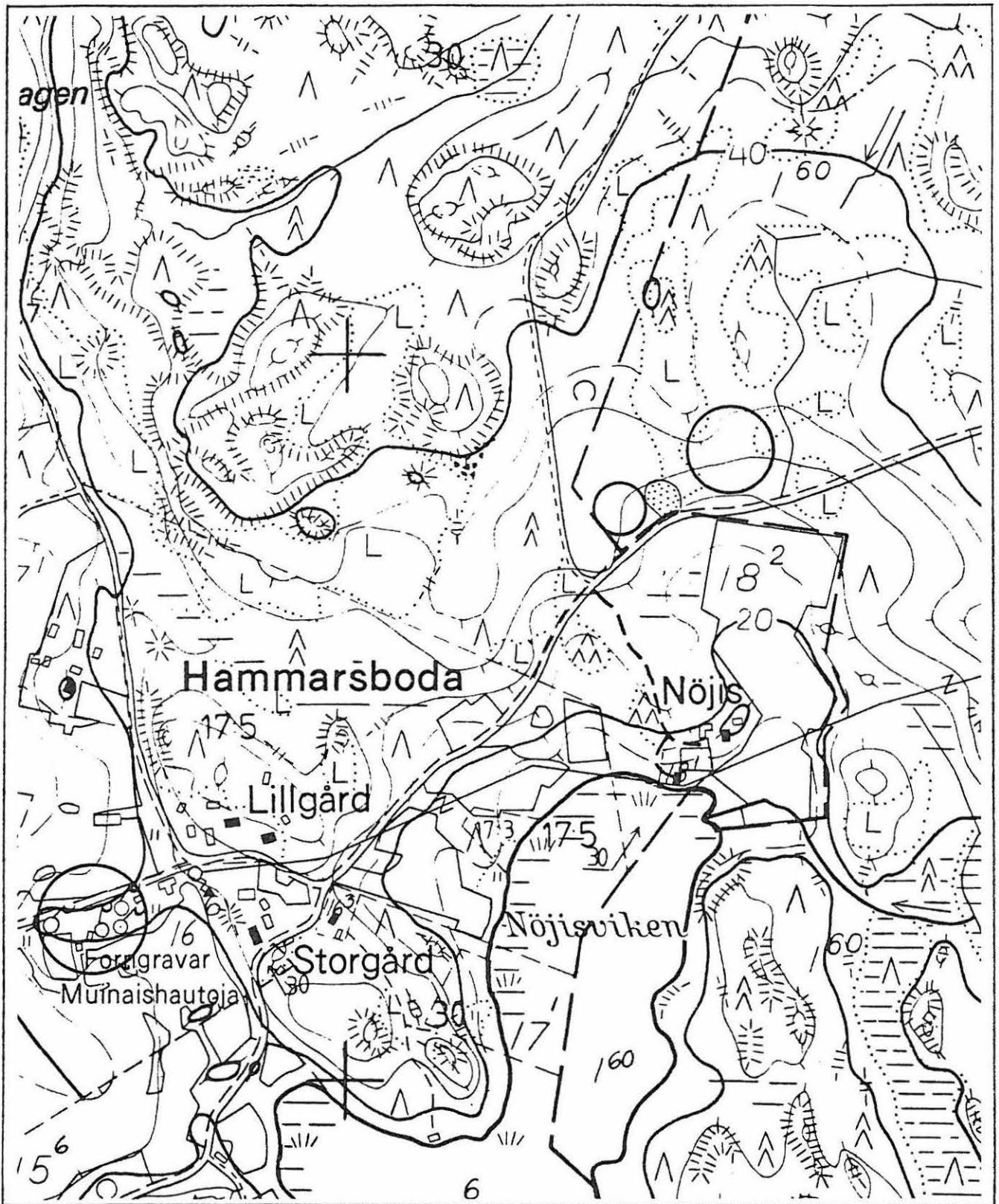
Resultatet av fosfatanalyserna i Nöjis kan inte tillsvi-dare ges någon arkeologisk tolkning (bilagorna 3-5). En mera omfattande provtagning i området kunde möjligen ge svar på frågan om var boplatsens mest utnyttjade del är belägen. I det fall att fosfathalterna i hela området är lika låga som på provutgrävningsområdet, är det dock ytterst osäkert om resultat kan uppnås med spot-test-metoden.

Åbo 20.03.1985

Henrik Asplund

hum.kand.

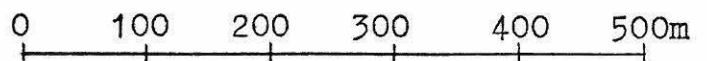
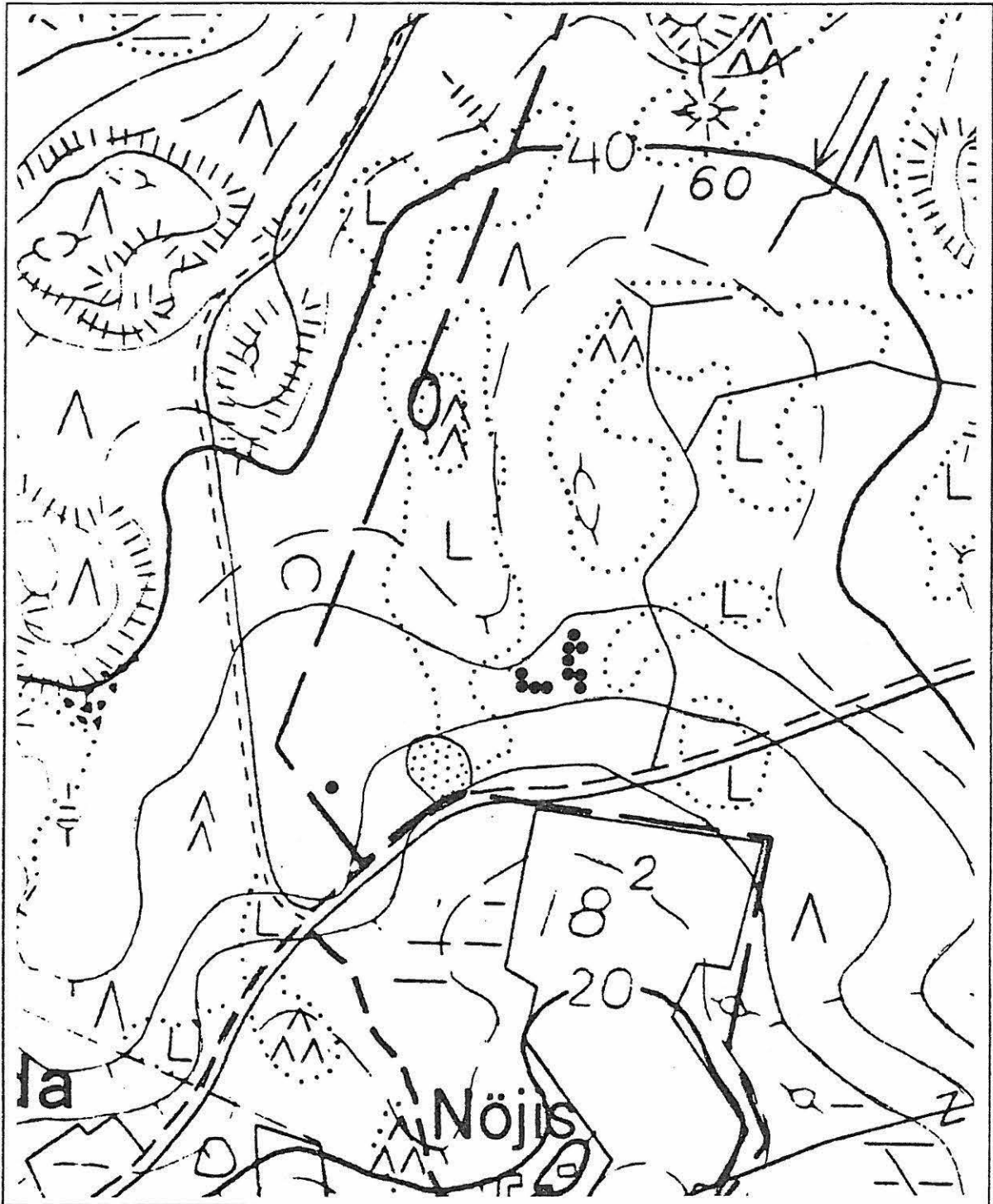

0 100 200 300 400 500m

Förstoring av grundkartan
1034 11 C i skala 1:10 000

1cm

De undersökta områdena i Nöjäs samt bronsåldersgravarna
i Hammarsboda utmärkta med cirklar

Förstoring av grundkartan
1034 11 C i skala 1:10 000

1cm

Provgroparna med fynd utmärkta som punkter

FOSFATANALYSERNA

Vid provundersökningen av stenåldersboplatsen i Nöjis, Dragsfjärd, togs sammanlagt 14 jordprov för fosfatanalys. Vid punkt 430/360 togs provet med jordborr, men från provruta 1 och provgroparna togs proven med murslev ur snittet i groparnas kant. Syftet med provtagningen var att utröna huruvida boplatsen har lämnat spår i marken som på kemisk väg är möjliga att uttyda. Information av denna typ skulle vara speciellt viktig emedan ett tydligt kulturlager inte gick att urskilja i provgroparna.

Proven analyserades vid avdelningen för jordartsgeologi vid Turun Yliopisto av nat.kand. Lassi Liippo. Resultatet som erhöles vid användandet av HCl-metoden gav följande resultat (i mg P/100 g jord):

Provruta 1	7,75	420/390	9,00	430/380	8,25
390/380	4,75	420/400	4,25	430/390	4,75
400/380	7,75	420/410	9,00	430/400	22,00
410/380	7,00	430/360	3,00	430/410	10,00
420/380	7,75	430/370	4,20		

Som ett komplement till HCl-analysen gjordes flere försök till att analysera proven med den s.k. spot-test -metoden. Spot-test -analyserna gjordes både av amatörarkeologen Åke Qwarfordt och Lassi Liippo.

De olika spot-test -analysernas resultat överensstämde rätt väl med varandra, men inte med HCl-analysen. I bilaga 4 har HCl-analysens resultat framställts som en karta där de olika halterna betecknas av olika stora cirklar; i bilaga 5 har Åke Qwarfordts test nummer 2 med en uppdelning i två klasser framställts enligt samma princip.

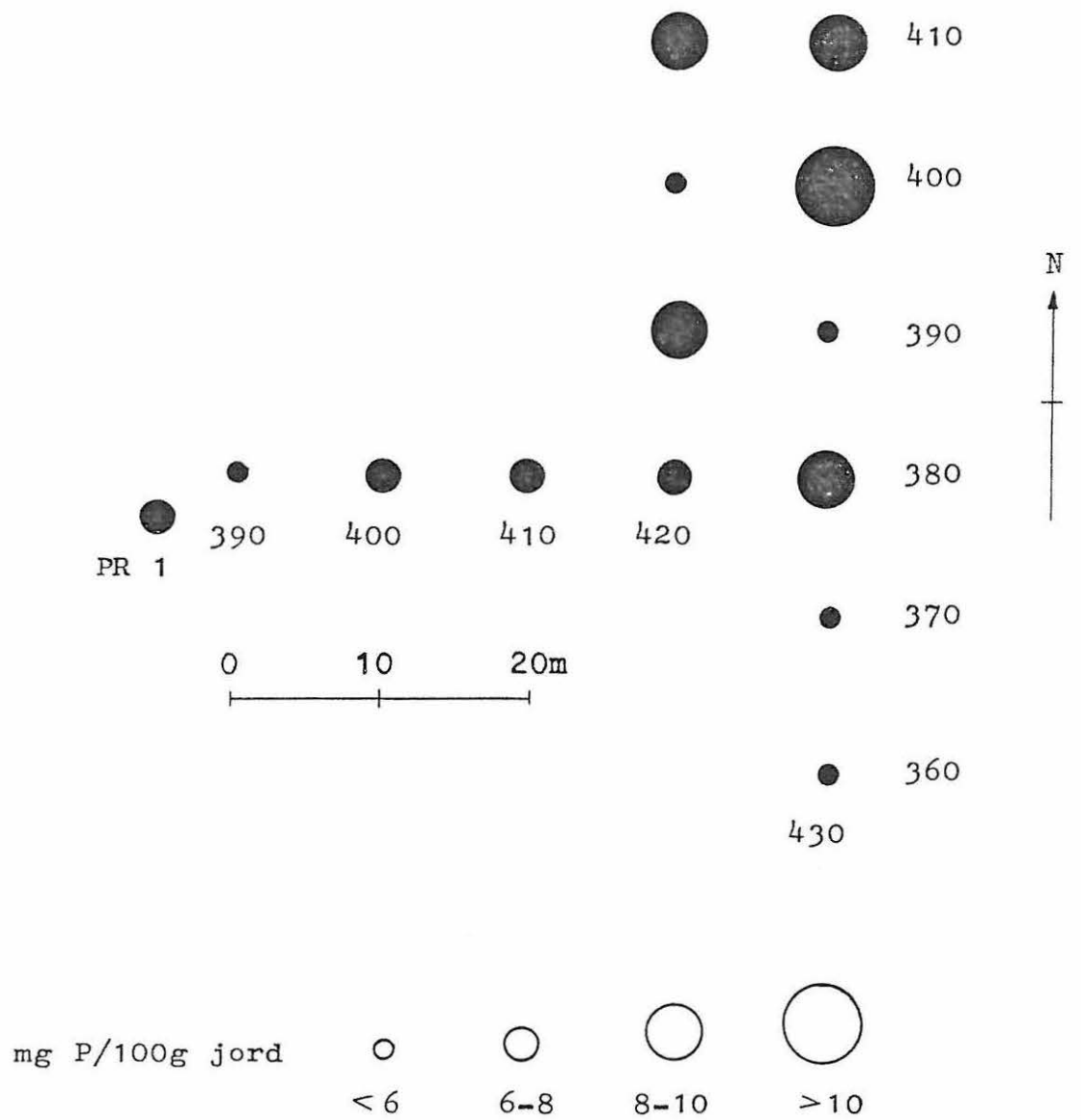
Den geokemiska analysens fosfathalter är påfallande små. Detta tyder, i likhet med det svaga kulturlagret på, att den mänskliga aktiviteten i området inte har varit speciellt intensiv.

De låga fosfathalterna gör, att spot-test -metodens resultat är svårtolkat. Upprepade analyser (3 st.) gav dock ett resultat som i stora drag överensstämmer med bilaga 5, där proven för enkelhetens skull har uppdelats i två klasser. Förbluffande är, att de olika analysmetodernas resultat är väldigt olika varandra; flere av proven med de lägsta halterna (390-400/380 och 430/360) har vid spot-test -analysen fått en blåfärgning som har klassificerat dem som lika stora som proven med de högsta halterna (430/400-410).

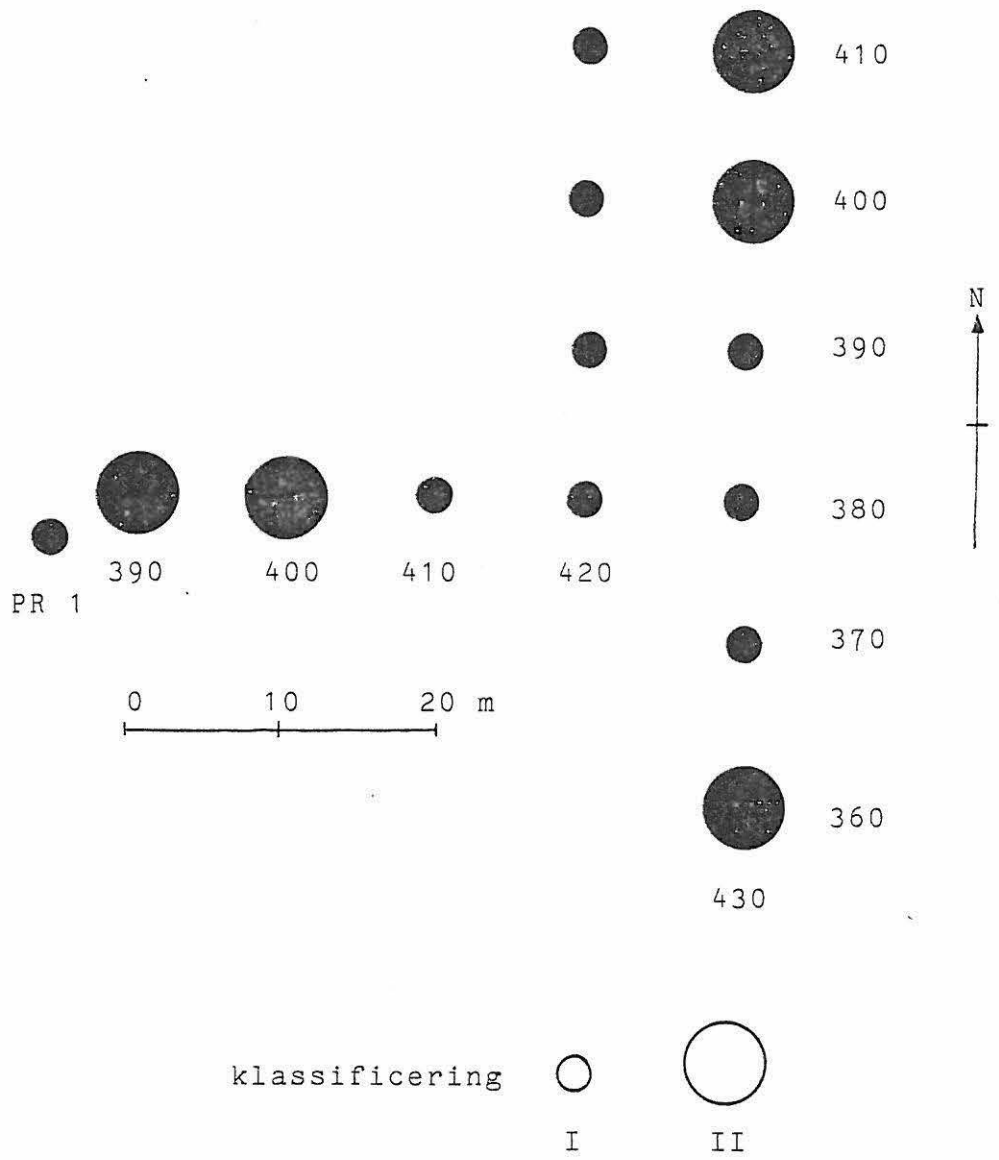
En förklaring till test-resultatens olikhet kunde tänkas vara den, att spot-testen är en metod som inte lämpar sig för analys och klassificering av så låga fosfathalter som det i Nöjis varit frågan om. Detta antagande motsäges dock av det faktum, att tre upprepade analyser gav likadana resultat.

En annan möjlig förklaring till resultatens olikhet kunde vara, att analyserna mäter olika typer av organisk fosfor. Detta är emellertid en slutsats som inte får dras endast på grund av ett fall där analysresultaten inte korrelerar. Problematiken kring analysernas verkningssätt och resultat borde göras till föremål för ett betydligt mer ingående studium.

FOSFATKARTA; PROVEN GEOKEMISKT ANALYSERADE

FOSFATKARTA ; PROVEN ANALYSERADE MED SPOT-TEST -METODEN

FYNDKARTA; AVSLAG AV KVARTS OCH ÖVRIGA STENARTER

Tomma cirklar betecknar
avslag av kvarts; fyllda
cirklar övriga avslag

